

Nogen bestemt Betydning af den særlige Gravform ved den nuværende Rabbiner *Dr. Mores Levy* ikke at angive os. Han kæmper – men forgæves – for at bevare den. Og mærkelig er denne Kirkegaard at se i Aftensolens aftagende Lys, hemmelighedsfuld som Døden og Graven altid er, men her som den ene synligt forseglede Løndom ved Siden af den anden: ligesom mærkede af Salomons Segl, det der bærer Guds Navn og i den senere Jødedom (Midrasch) og arabisk Tradition spiller saa stor Rolle som Aandernes Behersker. Eller som de mange Beseglede af alle Israels Stammer, vi møder i Aabenbaringsens Bog (Kap. 7): Af Rubens Stamme tolv Tusinde, af Simons Stamme tolv Tusinde, . . . af Sebulons Stamme tolv Tusinde, . . . af Benjamins Stamme tolv Tusinde Beseglede.

Blomsten til vore Døde

Af Sognepræst, Provst Knud Hee Andersen

III. Efteraar.

Naar Høsten er i Hus, og Stubmarkerne ligger nøgne og øde, – naar dugvaade Morgen og høje, klare Soldage bebuder Sommerens Afsked, da er det, som om Blomsterens Hær anstrenger sig til det yderste for at vise, hvad den endnu formaar; Haverne bugner af en Fylde, der ikke giver Sommeren noget efter. Det er en Kamp for at holde ud, saa længe Solen endnu kan sætte Farve i Blomsterbladene, og Nattefrosten ikke blæser Stop. Nogle af de dristigste og farvestærkeste Blomsterkæmper som *Georginer* og *Begonier* er netop de første til at bide i Græsset for Nattefrosten. Men desto mere sætter de ind paa at folde Livets Faner ud, saa længe det endnu er muligt. Det er, som Digteren *C. J. Brandt* synger:

Blomster i Høst –
 varmere Farver og rigere Glans,
 Øjet til Lyst
 straalere saa kækt mellem Frugter i Krans,
 som om de vidste,
 Kraften er størst paa det sidste.

Indenfor Kirkegaardsmurene er Efteraarets Blomsterflor en Fortsættelse af Sommerens. De utrættelige *Polyantha-Roser* (Buketrosler) og de uopslidelige *Begonier* spadserer lige fra Sommeren ind i Efteraaret, og saadan gaar det med mange andre.

Det, vi kalder »Sommerblomster« – altsaa de mangfoldige, kære smaa eenaarige Vækster fra Havernes Bede og Rabatter –, har for en stor Del deres Glansperiode efter Høst. De er ikke alle lige velegnede til at plantes paa Gravstedets snævre Plads. Her kræves ofte en stor Formfasthed, – en Disciplin, kunde man sige, – som kun de færreste af dem er i Besiddelse af. Foruden Fløjlsblomster kan nævnes lave *Asters* og *Zinnia*; ogsaa *Petunia* gaar an, men *Løvemund* er dog vist for lystige til rigtig at høre hjemme her. Derimod vil en Bræmme af blaa *Lobelia* eller nogle *Ageratum* (se Fig. 58) paa Steder gøre en udmærket Virkning og netop bringe det Farveelement ind, der virker saa godt mellem alle de Roser saa røde.

Salvia splendens, den straalende skarlagensrøde Salvie, finder ogsaa Vej til Kirkegaardene; det, der gør den saa værdifuld paa rette Sted, er vist, at den har den absolut fuldkomne Udfyldningsfarve til det mørkegrønne i Buksbomhækkene.

Af Efteraarets Staudeflor, som udfolder sig saa overdaadigt i Haven derhjemme, møder man adskillige gode Bekendte paa Kirkegaarden, sikkert i de allerfærreste Tilfælde plantet af Gartnere eller købt i Planstokoler. Nej, det er saa tydeligt, at man

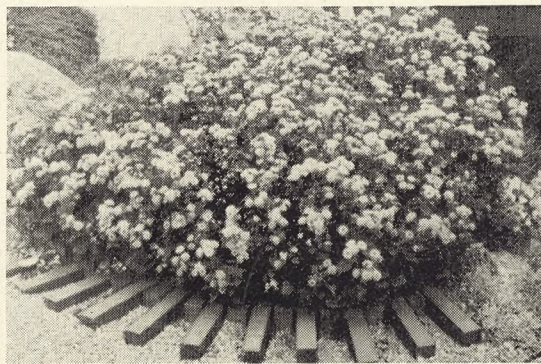
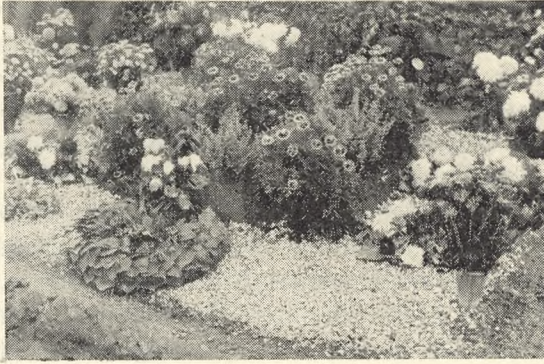

Fig. 58.
Ageratum paa et moderne Gravsted.
 Foto: J. Th. 1937.

har taget det, som var kendt og kært fra Haven derhjemme, hvor den Afdøde engang færdedes, og ladet det følge med ind for for at smykke Hvilestedet. De fortæller derfor en lille Historie hver for sig. Her staar en mørkeblaa *Venusvogn*, og det var jo netop den, som Mor derhjemme tog en Blomst fra og pillede i Stykker for at vise de smaa den fine Vogn med Duerne for — ikke uden en Formaning om ikke at putte Blomsterne i Munden, for de er giftige! Og saa er der *Phlox*, og det er ikke de fine, farveskære Navnsorter, som pranget i Villaernes velplejede Rabatter, men de gamle, smaablomstrede, blaarøde og hvide, som vi andre længst har kørt paa Møddingen til Fordel for de nyere — lidt forhastet maaske, hvad angaar den gammeldags høje, hvide, stjerneformede *Phlox*, der virkelig er baade yndefuld og prydelig inde mellem andre granvoksne Eftersommerblomster.

Paa et afsides og meget gammelt Gravsted kan man endnu træffe at finde den gamle Lægeplante *Sæbeurt* (*Saponaria*) med de lyserøde Nellikkeblomster, en slem Vagabond, som næppe kan holdes i Ave i en ordentlig civiliseret Have, end sige da paa et Gravsted. Men den staar der med den eneste Adkomst, at den groede paa Husmandsstedets Stendige ude i Overdrevet; den havde en Plads i den Dødes Liv, og derfor faar den en Plads paa hans eller hendes Grav.

Saa er der unægtelig mere Stil — men ikke nær saa megen menneskelig Interesse — over

de elegante *Hortensia* og *Hydrangea*, som har deres rigtige Tid nu; man kan jo i For-sommeren plante fremdrevne Hortensier med Blomst ud fra Drivhus, men saa skal de helst vandes hver anden Dag for ikke at se sørgelige ud, men det er altsaa bedre, at de »ventes i Naturens Orden«.

Havens bedste Pragtsmykke i Efteraaret, *Georginerne*, finder næsten kun Vej til Gravene i Buketter og Kranse, aa ja, den store Blomsterrigelighed kan friste Binderierne til at ødsle for stærkt, saa man faar disse Kranse af tæt sammenpakkede Blomster, der ser ud, som om de snarere kom fra et Konditori end fra en Blomsterhave. *Georginerne* er ofte for kraftige til at plantes paa Grave, og Plantning og Optagning af Knoldene forstyrrer jo noget. Men ligesom *Gладиолус* giver de dejlige Efteraarsbuketter.

Vi tænker nu ogsaa paa Aaret, der skal komme. Tiden er inde til at lægge Blomsterløg paa Gravene: *Tulipaner*, *Hyacinther* og især da *Paaskeliljer*, som kan sove deres Vintersøvn hos de Døde, indtil det bliver Tid til at forkynde Vaar og Opstandelse.

Endnu staar tilbage at nævne den Blomst, som er Efteraarets Gravblomst fremfor alle: *Vinterasters* eller *Chrysanthemum*. De dæmpede Farver, ofte i Høstløvets Toner, den gode Form og Vækst, som i hvert Fald de lavere Sorter har, og den store Udholdenhed overfor Slud og Frost gør vore *Vinterasters* saa værdifulde, baade til Plantning og endnu mere til at sættes i Buketter og Kranse paa Gravene.

— Der er en egen Stemning over de Dødes Hvilested ved Efteraar. Naturens Modning og Hendøen taler et letfatteligt Billedsprog, minder om

Du skønne Livets Orden,
at der paa Foraar følger Høst,

og siger os, at ogsaa vort Livs Maal er at naa frem til Høst og faa den vel i Hus.

Fig. 59.
Oplagt ny Grav med
Tagetes, *Erica*,
Chrysanthemum
m. m.
Foto: J. Th. 1937.